

Den gamle brugs i Asminderød under nedrivning i foråret 2019

[Foto: Heidi Ølgaard]

Medlemsbladet Broen, udkommer to gange årligt og sendes til Fredensborg-Humlebæk lokalhistoriske Forenings medlemmer.

INDHOLDSFORTEGNELSE

Side	3	God sommer!
Side	4	Tipoldefars pensionsaftale
Side	13	Program - Efterår 2019
Side	17	Fredy - Frederik 8.
Side	22	Grønholt i 900 år
Side	23	Sommer ved Øresund anno 1916
Side	28	Bestyrelsen

MEDLEMSBLADET BROEN

Redaktør:

Peter Heiberg - Nørredamsvej 3, 3480 Fredensborg
info@lokalhistoriskforening.dk - tlf. 50 62 19 47

Grafisk designer:

Per Eckart Hansen

Hjemmeside:

www.fredensborg-humlebaek-lokalhistorisk.dk

Facebook:

www.facebook.com/fredensborghumlebaeklokalhistorisk

Oplag: 500 eksemplarer. ISSN: 2246-2570

Deadline for næste nummer af medlemsbladet er:
15. december 2019
Materiale sendes elektronisk til bladets redaktør.

God sommer!

Med dette nummer af broen rundes forårssæsonen af med udsendelse af et nyt nummer af Broen og ikke mindst den nye årbog.

Den udkommer d. 1. juni 2019 med titlen BLEGERIER OG VASKERIER – 250 års erhverv i Sørup, og den er skrevet af foreningens kasserer Poul Christensen, som er bosiddende i Sørup. Det er blevet en overdådigt illustreret årbog, som kun har kunnet lade sig gøre at udgive på grund af tilskud fra kommune, institutioner, fonde og foreninger. Tak til dem der har støttet økonomisk og alle dem som på anden måde har bidraget til årbogens tilblivelse.

Sørup var tidligere kendt i Danmark som stedet med blegning og vask af linned. Alle i landsbyen var beskæftiget med dette erhverv enten som hovedbeskæftigelse eller bibeskæftigelse. Bogen er på 116 sider og indeholder en kulturhistorisk beskrivelse af erhvervet, hvad blegning var, antallet af vaskerier i Sørup, hvor vaskesteder lå og selv vaskeprocessen. Desuden gengives historier, der knytter sig til fem af de ældste vaskerier og afslutningsvis en politi- og retssag om miljøproblemer i Sørup fra midten af 1800-tallet. I bogen er der mere end 100 billeder fra Sørup med bl.a. gengivelser af malerier udført af maleren Hans Ole Brasen og maleren Peder Mønsted m.fl. samt gamle og nye fotos.

Ønskes yderligere eksemplarer til f.eks. gave koster den kr. 150 og kan bestilles ved henvendelse til foreningen på mailadressen: info@lokalhistoriskforening.dk eller til Poul Christensen.

På midtersiderne findes efterårets program, som bestyrelsen håber, vil falde i medlemmernes smag. Synes I der mangler noget, eller har I ideer til arrangementer, hører vi meget gerne fra Jer. Det samme gør sig gældende med indholdet af bladet – artikler eller forslag hertil modtages med glæde, således er dette blads første artikel skrevet af to af foreningens medlemmer.

Bestyrelsen ønsker alle medlemmer en god sommer og håber, at en gåtur med årbogen in mente i Sørup og ved Esrum Sø vil blive en af denne sommers gode oplevelser.

Tipoldefars pensionsaftale - eller fra plovjern til golfjern

Af Minna og Carl O. Petersen

Hvordan sikrer jeg, at min ægtefælle og jeg har en pensionsordning, der er tilstrækkelig stor? Det spørgsmål optager mange mennesker i vore dage. Men også blandt vores forfædre er spørgsmålet blevet stillet - og også søgt besvaret.

Tipoldefar

Meget nordligt i det udstrakte Asminderød Sogn lå en ganske lille landsby, der hed Nybo. 4 gårde og nogle få huse; det var alt. Her boede og sled han, Lars Nielsen - tipoldefar til Minna på mødrene side. Gårdmand var han på **Ladehøjgård**, som han havde giftet sig til, og på denne gård døde han som "aftægtsmand" (pensionist!) en januardag i 1851, 78 år gammel.

Matrikelkort 1814 - 60 Udsnit

Familieforhold

Moder: Cathrine Nielsen, født Jensen smedehustru i Lønholt. Født i Karlebo sogn 1902, død i Lønholt 1999, Begravet: Asminderød Kirkegård.

Morfar: Jens Jensen, Parcellist, senere gårdejer på Toftegård i Heslerød, Karlebo sogn. Født i Nybo 1870, død i Heslerød 1932. Begravet: Karlebo Kirkegård.

Oldefar: Jens Larsen, gårdmand i Nybo. Født i Nybo 1816. Død i Nybo 1903. Begravet Humlebæk.

Tipoldefar: Lars Nielsen, Gårdmand i Nybo. Født i Nyrup, Tikøb sogn 1772. Død i Nybo 1851. Begravet: Asminderød Kirkegård.

Navneligheden kan gøre det vanskeligt at holde personerne ude fra hinanden. Derfor præciseres, at hovedpersonen i den følgende fremstilling er: LARS NIELSEN 1772 - 1851

Men også hans liv er led i en kæde; derfor må både aner og efterkommere nævnes.

Barndom og ungdom

Lars kom til verden i landsbyen Nyrup og blev døbt i Tikøb kirke 1. november 1772. Han var søn af en driftig landmand, Niels Olsen, som bl.a. var med "på noderne" ved at bringe kartoffelavl i større stil til egnen. Niels blev enkemand før 1766, men giftede sig dette år med Anna Andersdatter, som var fra egnen, formentlig Tikøb Skovhuse.

Landmanden Niels var også opfinder. År 1780 er i Landhusholdningsselskabets journal noteret: "- bonden Niels Olsen i Nyrup, Cronborg Amt . . . har indsendt anmeldelse om en af ham opfundet plov til kartoflers hypning. Selskabets afgørelse: . . .Niels Olsen bedes indsende en MODEL af ploven. Selskabet betaler udgifterne." Det vides ikke om Niels Olsen fik indsendt en model og heller ikke om han fik den præmie, han med sin ansøgning havde anglet efter.

Stedet for sønnens undervisning er ikke kendt. Måske var der en skole i Nyrup. Men Lars har gået til præst og er blevet konfirmeret i Tikøb kirke. Som

ung har han gjort militærtjeneste, og i folketælling 1801 benævnes han "nationalsoldat". Om han har haft særlige opgaver i forbindelse med den engelske flådes truende adfærd mod København, vides ikke.

Ægteskab

Både før og efter militærtjenesten har Lars utvivlsomt lært sig meget om kunsten at drive givtigt landbrug, ikke kun kartoffelavl. Hans fader havde store arealer på det område, der senere blev til bebyggelsen Kvistgård - et område, der især fik vokseværk efter jernbanens tilkomst mange år senere. Lars blev trolovet med en pige, der var en halv snes år yngre end han selv. Hun var gårdmandsdatter i Nybo og hed Dorthe Hansdatter. De blev gift i Asminderød kirke 4.maj 1803. Brudens far var i 1795 blevet "arvefæster" til sin gård - et første skridt i retning af at være selvejer af gården og en af de frugter, landboreformerne førte med sig. Havde man "arvefæstebrev" kunne man selv afgøre, om gård med besætning og tilbehør skulle gå i arv eller sælges for klingende mønt. Det var et incitament til at holde gården i god stand.

Arvefæstebrevet har vi i sin tid fået (i kopi) fra Slægtsgårdsarkivet på Gl Estrup. Bemærk at kongen, Christian 7., selv har sat sit navn på dokumentet.

Lars Nielsens svigerfar døde i 1804, hvorefter de nygifte overtog gården. Lars og Dorte har utvivlsomt slidt for at få gården i tip-top stand, og de har haft held med sig. Hvad dyreholdet angår, ved vi fra mundtlig overlevering, at hestene spillede en særlig stor rolle for Lars.

Årene gik og Lars blev en ældre herre. Måske har han nu og da overvejet familiens otium, men han fortsatte som aktiv bonde til 70-årsalderen. Men da han fik en forudånselse om kommende sygdom, etablerede han - med kyndig skrifters hjælp - en ordning for sin og hustruens træden fra gården.

Pensionsordningen

Betingelserne var nedfældet i en meget fyldig AFTÆGTSKONTRAKT, som blev tinglæst ved Kronborg Østre Birk i 1849. Aftægten var i nogen grad pristalssikret, idet visse ydelser skulle falde i naturalier i stedet for rede penge. De meget detaljerede bestemmelser følger her:

- Den ny ejer af Ladehøjgård skal årlig betale 100 rigsbankdaler i aftægt "at erlægge med 50 rbd hvert års 1. maj og 1. november, stedse forud."

Desuden: "Til mig og min hustru indrettes til beboelse i en af gårdens længer 5 fag, som skal rumme stue, kammer, skorsten og tørvehus, vedbørlig forsynet med loft, vinduer og døre samt i værelserne bræddegulve. Derfor må udvæggene være udført af grundmur. For tørvehuset anbringes lås og lukkelse. Kosten tager vi hos gårdens ejer, så længe vi dermed føler os tilfreds.

Men, om vi ønsker det, skal gården levere os følgende, alt med gode og forsvarlige varer:

- 4 tdr rug, 1 td byg, 1½ td malt
- 6½ lispond smør
- 8 pund fersk fedt flæsk
- 3 lispond oksekød
- 4 slagtede gæs
- 6 snese æg
- 2 td fine og 2 td grove kartofler
- 6 pund uld
- 2 lispond holstensk ost

Smør blev dengang leveret i løs vægt. I nutidspakker af 250 g svarer det til at Lars og Dorte skulle have 32 pakker om året. 1 lispond svarer til 8 kg.

- 48 alen lærred
 - Daglig 4 pottes nymalket mælk
 - Til hver af os gives en forsvarlig og fuldstændig klædning om året
 - Årlig leveres os 16 læs tørv på lange vogne, frit hjemkørt og ordentligt opsat i vort tørvehus
 - Vor sæd besørgeres til og fra mølle
 - Vort brød bages hver gang der bages i gården
 - Vort øl brygges når det af os forlanges
 - Befordring gives os til kirke samt til og fra købstad 4 gange årlig
 - Ligeledes befordring efter præst og degn i sygdomstilfælde
 - Til min egen enspændervogn tager jeg så ofte jeg finder for godt en af gårdens heste
- Ved vor dødelige afgang bekoster gårdens ejer vor anstændige begravelse efter egnens skik og brug.

Løsøre mm.

Før en ny ejer kan overtage Ladehøjgård udtages følgende effekter til brug for min hustru og mig:

- 1 enspændervogn
- 2 senge med omhæng med lagener og dyner
- 1 slagbænk
- 1 slagbord
- 1 sofa, 1 lænestol, 2 træstole
- 1 spejl
- 1 klædeskab
- 1 dragkiste, 1 lågkiste
- 3 skilderier
- 1 stueur
- 1 hængeskab
- 1 borddug
- 1 par messing lysestager
- 1 stor og en lille kobberkedel
- Nogle gryder og pander
- 1 kaffemølle
- 1 ølfjerdings
- 1 vaskebalje

- 8 forskellige lerkar
- 6 porcelænstallerkener
- 1 tepotte og 3 par kopper
- 3 hornskeer og to par knive og gaffler
- 1 brødkniv
- 2 kornsække
- 2 tørvekurve
- 1 rok og et par karter
- 1 økse og fornødent værktøj

Denne kaffemølle står i vores køkken. (Foto: Lisbeth Møller)

Sluttelig er det i boet værende sølvkrus min ejendom.

Lars og hans hustru havde mange børn.

Ladehøjgård omkr. 1925. Bemærk det lange stuehus der med sine 3 skorstene og det meget gennemførte murværk vidner om at her boede en velbeslået selvejerbonde. (Foto fra Fredensborg Arkiverne)

Det blev sønnen Jens, der skulle overtage Ladehøjgård. Han fik skøde på ejendommen med tilhørende sø og 2 moselodder i 1849. Straks tog han fat på at indfri de mange forpligtelser, der var en følge af købet, bl.a. begyndte han at indrette aftægtsboligen. Dertil arbejdede han på at fremme gårdens drift, ikke mindst lagde han vægt på hesteholdet.

To pensionister

Tipoldefar Lars, der havde været så ovenud omhyggelig med at få opstillet aftægtsvilkårene, fik kun en kort tilværelse som pensionist. En vinterdag i

1851 afgik han ved døden i aftægtsboligen på Ladehøjgård. Ligtoget kørte - i vogn eller slæde? - den lange vej fra Nybo til Asminderød. Begravelsen fandt sted 22. januar 1851. Lars var blevet 78 år, og præsten noterede i kirkebogen, at han var "aftægtsmand."

Dorthe Sophie fik lov at nyde sit otium i længere tid end ægtefællen. Formentlig har hun været så kvik, at hun stadig har kunnet både karte og spinde noget af den uld, der årlig tilkom de gamle. Også hun blev 78 år. Nytårsaftensdag 1859 døde hun i sit hjem i Nybo. Hendes jordiske rester blev ført til Asminderød. Der blev hun begravet ved siden af Lars. Højtideligheden fandt sted lørdag 7. januar 1860 i landsbykirken i Asminderød. Om Dorthe skrev præsten:

"var alderdomssvækket." Hun har ikke haft brug for at tigge nådsensbrød i Nybo eller omliggende landsbyer. Den pensionsordning, Lars havde skruet sammen, rakte for dem begge!

Arvefæstebrevet var udstedt til Hans Nielsen, svigerfar til "vores" Lars Nielsen og dateret januar den 28. 1795. Den dag er det blevet underskrevet af kong Christian 7. "udi Vores Kongelige Residensstad Kiöbenhavn." Samtidig blev det kontraseret af flere embedsmænd, bl.a. en Reventlow og en Colbiørnsen. Brevet, som tillige var skøde på ejendommen, er meget fyldigt, består af hele 22 "artikler" - eller paragraffer.

Arvefæste var forløber for egentligt selveje. Hidtil havde godsets ejer (her: Kronen) kunnet sætte en bonde fra gården næsten efter forgodtbefindende. Anderledes med en arvefæste-bonde. Han havde næsten fuld råderet over gården og dens tilliggende. Han måtte lade gården gå i arv, når han omhyggeligt havde betalt den faste årlige afgift til godset. Efter indviklede regler kunne han også sælge den arvefæstede gård, og han slap for at yde hoveri, betale tiende og landgilde. Dog skulle han helt holde sig fra det vildt, der måtte komme over hans jorder.

I "vort" arvefæsterbrev hedder det i "3die Artikel: Al Slags Jagt og Jagt-rettighed paa Gaardens Grund ville Wi allernaadigst have Os og Wore Efterkommere forbeholdt, saa at Gaardens Eiere, som hidindtil, maa paa ingen Maade dermed befatte sig."

Gårdens videre skæbne

Som nævnt tidligere overdrog Lars Nielsen i 1849 Ladehøjgård til sønnen Jens. Han var ungkarl, men giftede sig 6/6 1851 i Karlebo kirke med Cathrine Frederikke Andersdatter, en gårdmandsdatter fra Avlholmgård. Parret - Trine og Jens Larsen - fejrede guldbrillup 1901 med en storslået sammenkomst på Ladehøjgård, hvor de stadig havde bolig som aftægtsfolk.

Guldbrillupsgilde på Ladehøjgård 6. juni 1901. Gårdejer Jens Larsen og hustru Cathrine Frederikke ses midt i det store billede. Begge boede på dette tidspunkt – og siden 1896 – i gårdens aftægtsbolig, som stadig har været solid og rummelig. Parret levede nogle år ind i det ny århundrede og begge blev begravet på Humlebæk Kirkegård. Bemærk stuehusets meget fine murværk og afslutningen på det veltrimmede stråtag. (Fotograf ukendt)

Det ældste lufffoto af Ladehøjgård fra 1936 hvor det oprindelige murværk er blevet pudset og stråtaget skiftet ud.

(Foto: Sylvest Jensen Lufffoto; Det Kgl. Bibliotek.)

Deres søn Niels Jensen fik skøde på den velholdte gård nogle år tidligere. Skødet er dateret 26.2.1896. Niels drev gården til 1921. Det år gled gården af slægtens eje, idet den blev købt af Valdemar Hansen.

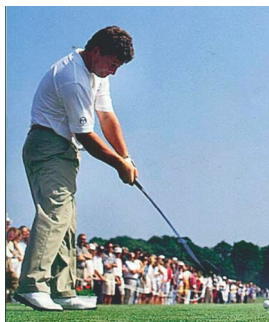
Gårdens skæbne siden da blev lidt omtumlet, men inden længe var den slået sammen med nabogården, Nybogård. De to gårdes jorder dækkede et meget stort område i et terræn, der tiltalte en køber ved navn Arne Simonsen. I 1986 købte han hele denne herlighed med henblik på at skabe en golfbane af international klasse. Der gik nogle arbejdsår, men i 1997 var der indvielsesfest på banen, der er så stor og fin at den kan tiltrække verdensstjerner: SIMON'S GOLF CLUB.

Ladehøjgårds bygninger er blevet meget smukt istandsat, men har nu helt nye funktioner: Kontorer, personalerum, Pro Shopbutik og servicebygninger for klubbens medlemmer. I en af udlængerne findes en restaurant, der er åben for alle, LAKESIDE RESTAURANT.

Det er ikke længere heste og plovkarle, der slider sig gennem markerne i Nybo. Men stadig hersker stor aktivitet, og der investeres stadig. På de mange tdr. land færdes daglig sportsfolk, som med drivere og puttere og små bolde "går omgange." De tænker fremad. De nyder nok naturen, men søger også at sikre sig en behagelig alderdom. De investerer i KONDITIONEN. De ønsker at bevare et godt helbred gennem et langt pensionistliv.

Her slås "... det første drive i klubbens historie!"

(foto fra jubilæumsskriftet Simon's Golf 25 Years)

PROGRAM

FREDENSBORG-HUMLEBÆK LOKALHISTORISKE FORENING

Efterår 2019

En lille gåtur i Sørup landsby

Tidspunkt: Lørdag 31-08-2019 kl. 14:00-16:00

Mødested:

Sørup (hvor oplyses ifm. tilmelding)

Med udgangspunkt i foreningens årbog for 2019 om blegier og vaskerier i Sørup aflægges kort besøg ved nogle af de huse, der er omtalt i bogen, og der afsluttes med at fremvisning af nogle af de malerier, der er gengivet i bogen malet af Hans Ole Brasen og Peder Mønsted.

Turledere: Britta og Poul Christensen

Turen gennemføres med maksimalt antal på 20 personer og kræver derfor tilmelding på mailadressen:

INFO@lokalhistoriskforening.dk eller på tlf.nr. 51 37 42 47

Jorden rundt med konsul Lindhberg

Tidspunkt: Tirsdag 10-09-2019 kl. 19:30-21:30

Mødested: Lindehuset, Jernbanegade 28B, Fredensborg

En beretning om konsul Lindhbergs jorder, som udstykkedes omkr. år 1900 og blev Fredensborgs fine villakvarter med bl.a. villaer som Alexandra House, Kongstadhus og Godthåb. Det er Peter Heiberg som fortæller om kvarteret, dets arkitektur og beboere gennem 150 år.

Fredy - den oversete kong Frederik 8.

Tidspunkt: Tirsdag 08-10-2019 kl. 19:30-21:30

*Mødested: Lindehuset, Jernbanegade 28B,
Fredensborg*

Poul Smidt, journalist og jurist, udkommer til august med en bog om kong Frederik 8. En bog som på mange måder bliver en anderledes kongebog. Glæd Jer til dette foredrag! Det bliver ikke kedeligt, og vil på sin vis blive en fortsættelse af foredraget sidste efterår om dronning Lovisa.

Sørups blege- og vaskerier

Tidspunkt: Tirsdag 22-10-2019 kl. 13:00-14:30

*Mødested: Lindehuset, Jernbanegade 28B,
Fredensborg*

I 250 år blev der vasket og bleget i Sørup. Foreningens årbog 2019 handler om det hårde arbejde og de mennesker som bestred det og boede her. Det fortæller Peter Heiberg om i dette foredrag, som er arrangeret i samarbejde med Lindehuset, hvorfor der også er entre for foreningens medlemmer på 20 kr.

Slægten Hage og deres indflydelse nationalt og lokalt

Tidspunkt: Onsdag 23-10-2019 kl. 14

Mødested: Humlebæk Bibliotek

Bent Skov Larsen vil i dette foredrag fortælle om Hage slægten, der stammede fra Holland. Slægten fik stor betydning i Det danske samfund. Flere af slægtens medlemmer sad i rigsdagen, og ikke mindst Johannes Hage, Nivågård, kom til at betyde rigtig meget for den lokale udvikling.

Poulsens Planteskole og Kelleris

Tidspunkt: Torsdag 14-11-2019 kl. 13:00-14:30

Mødested: Humlebæk Bibliotek

Kjeld Damgaard, Espergærde lokalhistoriske Forening, vil fortælle om Poulsens Planteskole, der kom til området i 1907 og som siden blev berømt for sin rosenforædling, samt fortællingen om "Det fine Kvarter" – som fik dette tilnavn pga. sine store villaer og prominente beboere. Til illustration vises gamle kort samt billeder fra før og nu.

Geniet fra Nellerød

Tidspunkt: Tirsdag 08-01-2020 kl. 19:30-21:30

Mødested: Humlebæk Bibliotek

Snedker Jens Poul Andersen, kaldet 'Nellerødmanden' var en dygtig håndværker og opfinder, der i 70 år levede i Nellerød, hvor han fremstillede cykler, violiner, møbler og kameraer. J.P. Andersen var og er verdensberømt for sit håndværk. Lennart Weber, har gravet dybt i Nellerødmandens historie og udkom i 2019 med bogen "Geniet fra Nellerød".

Medlemskontingent

Medlemskontingent for perioden 1.1. 2019 - 31.12. 2019 udgør kr. 170,00 pr. husstand. Indbetaling skal ske til: Girokonto 1560611 - anvend kode 01 ved indbetaling via pc-bank eller ved overførsel til bank: reg. nr. 1551 konto nr. 1560611. MobilePay via dette nummer: 250090 er også muligt.

Og anfør venligst medlemsnummer (står på label foroven) ved betalingen. Endelig er der mulighed for at betale på et af foreningens møder - dog senest d. 19. februar ved foreningens generalforsamling.

Kassereren: info@lokalhistoriskforening.dk

Info:

Alle er velkomne til vore arrangementer.

Ved nogle arrangementer vil der være entre på 20 kr. for ikke medlemmer.

Hvis der serveres kaffe er prisen 20 kr.

Indmeldelse:

***Jeg ønsker at blive medlem af
Fredensborg-Humlebæk lokalhistoriske Forening.***

Kontingentet er i 2019: 170 kr.

Navn:

Adresse:

Postnr. :

By:

E-mail:

Indmeldelse sker ved fremsendelse af udfyldt blanket til foreningens kasserer Poul Christensen eller kan gøres via foreningens hjemmeside:

<http://www.fredensborg-humlebaek-lokalhistorisk.dk/>
hvor foreningens vedtægter også kan findes.

Fredy

- Frederik 8. mellem familie, kongemagt og folkestyre

Af Poul Smidt

I familiens kreds kaldte de ham *Fredy*. Han ventede over 42 år på at blive konge. Grundvilkåret for en kronprins er at vente, og når ventetiden er 42 år, så er det en selvstændig god historie at fortælle om de trædesten og forhindringer, som findes på kronprinsens kongevej.

Frederik 8. var H.M. Dronning Margrethe 2.s oldefar på fædrene side. I DR-TV-serien fra 2000 *Dronningen tager imod – skæbner bag kongekronen*, sagde dronningen om den oldefar, at han "havde en samfundsinteresse ud over det sædvanlige og ud over, hvad der ville være passende i dag." Ja. Han var et politisk menneske, som stod på sidelinjen i alle de år, hvor hans far holdt fast i godsejer og konseilspræsident J.B.S. Estrups regeringer langt ud over sidste holdbarhedsdato. Det særlige var nok, at Fredy blev holdt ude og nede af sin familie og på mange måder stod i kongehusets skyggeside. Og hvordan får man skrevet om den slags uden at pille glansen af hans forældre, Christian 9. og dronning Louise, som kongelitteraturen prangende har markedsført som *Europas svigerforældre*.

Det er forståeligt nok, at deres familiedage på Fredensborg Slot lejlighedsvis er skildret som et udenrigspolitisk conferencecenter hvor Christian 9. svingede taktstokken. I forlængelse af nederlaget i 1864 blev det en hjerte-styrkende fortælling, at Danmark fortsat spillede en europæisk rolle med familiebånd, som løftede Fredensborg-dagene til ny dansk storhed, og så gjorde det ikke så meget, at det slet ikke var rigtigt.

Poul Smidt, journalist og jurist, udkommer til august med en bog om kong Frederik 8. En bog som på mange måder bliver en anderledes kongebog. Uddraget på de næste sider er en appetitvækker til bogen og foredraget i foreningen d. 8. oktober 2019. Glæd Jer!

Det bliver ikke kedeligt og vil på sin vis blive en fortsættelse af foredraget sidste efterår om dronning Lovisa.

Den kæere familie samlet til gruppefoto i Fredensborg Slotshave omkr. 1890. I bageste række ses kronprins Frederik (8.), Lovisa og som højeste (2 m) sønnen Christian (10.).

Det usædvanlige ved arbejdet med denne biografi er den enestående åbenhed, der har givet adgang til helt nyt materiale. Dronning Margrethe åbnede arkiverne, så vi gennem hundreder af breve får et mere dækkende billede af Frederik som kronprins, konge, søn, ægtemand, far, deltager som officer i 1864 og i udviklingen mod demokrati og parlamentarisme. Og tilsvarende har Den danske Frimurerorden givet mig adgang til hans fire små skriveskæfter, hvor han som Ordenens stormester fra 1872 til 1912 nedfældede sine betragtninger, især om sit inderlige Gudsforhold.

Ude i den store verden åbner arkiverne sig tilsvarende. Og indberetninger fra København til udenrigsministerierne her og der giver andre billeder af Danmark og danskerne end dem vi selv maler. De britiske *Royal Archives* findes i dag på nettet, men desværre kun med tilgang i Det Forenede Kongerige. Tag laptoppen med på den næste rejse til de britiske øer og surf i dronning Victorias dagbøger¹ med søgeord Christian, Louise, Frederik, Alexandra, Dagmar, Danmark, Copenhagen eller hvad du synes.

Det følgende afsnit er hentet fra mit manuskript baseret på britiske kilder, Victorias dagbøger, breve og bøger. Det tegner vistnok et anderledes billede end det kendte med dronning Louise, som strategen, der med kløgt og talent placerede sin søn på kongetronen i Athen som Georg 1.

Det var hun faktisk imod, og da hun ikke længere kunne undgå det, tog hun og hendes Christian et pinligt opgør med politikerne for at sikre sønnen de bedste økonomiske vilkår. Prinsesse Dagmar og det russiske kejserrige lægger vi til side for at give plads til et boguddrag om forholdet til London.

Viktoría og Danmark

I efteråret 1862 blev Frederiks lillesøster Alexandra forlovet med den britiske tronfølger, prinsen af Wales Albert Edward. Forlovelsen fandt sted den 9. september 1862, og brylluppet fulgte den 10. marts 1863. Han var 21, hun 18. Flere år tidligere havde dronning Victoria afvist tanken om, at danske prins Frederik (8.) kunne komme på tale som ægteemand til en af hendes døtre, og det var ikke uden forbehold, at dronning Victoria tog imod en dansk prinsesse.

I et brev til datteren Victoria i Berlin skrev dronning Victoria så tidligt som i 1858, at der havde været en del forsøg på at tilskynde til et ægteskab mellem en af Victorias yngre søstre med sønnen af den danske prins [Christian 9.]: "Det vil vi ikke høre om, og hælder koldt vand på. Det vil aldrig kunne lade sig gøre, og hvis du hører om noget i den retning, så lad mig det vide."²

Fredy var således 14 år, da han blev afskrevet af dronning Victoria, men det kunne han ikke vide, så da Alexandra rykkede til London, tog han det som en anledning til at se de engelske prinsesser an.

Eftertiden har stort set altid udlagt ægteskabet mellem Bertie og Alexandra som et udslag af moderens strategiske overblik på vej til rollen som Europas svigermoder, men der er ikke noget stærkt fundament for fortællingen om at det var prinsesse Louise, der indfangede den engelske tronfølger som svigersøn. Tværtimod.

Initiativet udgik med sikkerhed fra Bertie's ældste søster, *Victoria*, dronning Victorias ældste datter, der var gift med den preussiske kronprins *Frederik*. Alexandra var netop fyldt 16, da Victoria fra Berlin sendte sin mor et billede af den danske prinsesse som et emne til overvejelse, men som hun skrev til sin mor på Buckingham Palace, så kunne hun jo ikke som preusser anbefale en dansk forbindelse. Der var bare så meget godt at sige om Alexandras udseende, udstråling og øvrige kvaliteter, at hun syntes broder Bertie skulle have muligheden til overvejelse.

Moderen vendte tilbage til temaet i et brev den 25. februar 1861, og bad sin datter i Berlin om at bruge veninden Wally i København til at rapportere om Alexandras "uddannelse og karakter, om hun var klog og rolig, ikke pjanket eller forfængelig, men glad for at bestille noget..." Hvad dronning Victoria selv havde set til udseende og stil var hun godt tilfreds med. Til gengæld mente hun, at moder Louise kom fra en dårlig familie og prins Christian [9.] fra en familie af fjolser, men hun var indstillet på at lade sagen nyde fremme. Hendes søn var et særtilfælde; noget skulle gøres, og den kongelige personsortering i England havde lige ladet tre andre kandidater falde.

Med Alexandra var det altså noget andet. Hende faldt dronning Victoria pladask for, da hun sammen med sin mor og søster Dagmar blev præsenteret i London i forbindelse med forlovelsen: "Hun er henrivende, en forfinet og smuk profil med stille kvindelige manerer, som gjorde et meget fordelagtigt indtryk. Dagmar er helt anderledes med smukke brune øjne. [Prinsesse] Louise må have været meget smuk. Nu er hun beklageligvis meget døv."

I Bertie og Alexandras forlovelsestid havde dronning Victoria haft Alexandra hos sig en månedstid i England. Det gjaldt *ånden*. Hendes loyalitet skulle i fremtiden ligge i det britiske kongehus, ikke i det danske med det omstridte forhold til hertugdømmerne, og da hun var rejst hjem igen for at holde fødselsdag i familiens kreds, havde Victoria forståelse for, at de unge kunne mødes et eller andet sted i Europa. Men prinsen af Wales kunne ikke møde sin tilkommende i København, fordi det kunne ses som en indirekte støtte til Danmark i striden med Preussen om Slesvig-Holsten.³

For at undgå enhver tvivl lod dronning Victoria hoffet i København forstå, at ægteskabet ikke på nogen måde måtte udlægges som en politisk forbindelse.⁴ Det gentog hun direkte over for prins Christian (9.) ,der fik at vide, at Alexandra ikke på nogen måde måtte opfattes som tilknyttet en politisk retning hverken hjemme eller ude."⁵ Det var helt afgørende for den engelske dronning, at ægteskabet ikke måtte ses som *for Danmark mod Tyskland*, og hun var særlig opmærksom på, at Bertie's kommende ægtefælle ikke skule hive hendes søn ind i en antitysk lejr. Det var derfor bedst med en fortælling om, at ægteskabet var båret frem af *tilbøjelighed*, de unges interesse for hinanden mere end dynastiernes familiære eller politiske interesser, og det var da også troværdigt i tiden.

--- Det er især den politiske side af Alexandras forlovelse og giftermål, der er interessant. Brylluppet fandt sted et halvt års tid, inden Frederik 7. døde og hendes far blev Christian 9. Det er måneder og uger inden de begivenheder, som uundgåeligt måtte føre til den anden slesvigske krig. Min fortælling om 1864 hedder *Kronprins i krig* og bygger på breve til og fra mor, far og Frederik som deltager i 4. divisions tilbagetog. Aldrig set før.

Mange af beslutningstagerne i København troede faktisk, at giftermålet gav britisk støtte i opgøret med Preussen, men de forstod åbenbart ikke Victoria. Da 1864 nærmede sig var Alexandra gravid med sit første barn, og det styrkede de naive forventninger til forbindelsens politiske betydning. Det var rent digt eller eventyr, så her er et af de steder i bogen, hvor jeg genbruger H.C. Andersens dagbog:

“Lørdag den 28. november 1863:

Spist på restauration, der sagde en mand, at det vist var en lykke for os at Alexandra var svanger, englænderne turde da ikke lade hende gå i angst og måtte tage sig af os, da hendes sorg kunne virke ind på det ufødte barn.”

*Frederik (8.) i samtale med skovfoged Larsen ved Stendalhus omkr. 1905
(Foto fra Fredensborg Arkiverne)*

(Endnotes)

¹ Queen Victoria's Journals <http://qvj.chadwyck.com/marketing.do>

² Roger Fulford: Dearest child – letters between Queen Victoria and the Princess Royal. Evans, 1965, s. 39 [datteren Victoria]

³ Stanley Weintraub: The importance of being Edward – King in waiting 1841-1901. Murray, 2000, s. 113.

⁴ Victorias dagbog torsdag den 6.11.1862.

⁵ Victorias dagbog torsdag den 27. 11. 1862: Alix should belong to no political party either at home or abroad...

Grønholt i 900 år

Af Peter Heiberg

Grønholt Landsbylaug har udgivet en ualmindelig smuk bog om landsbyens 900-årige historie. Det er en forfattergruppe som udgøres af Erik Johansen, Jens Grove-Rasmussen, Ole Ortvad Andersen og Søren Schmidt, der har indsamlet stof og skrevet bogen. Bogens layout og grafiske tilrettelæggelse har Merete Møller stået for.

På 85 sider skildres i store opslag landsbyens historie. Grønholt nævnes første gang i 1170 i Esrom Klosters Brevbog, og med dette årstal som afsæt følger otte kapitler om kirken, børn og skole, skove og jagtveje, folkelivet i Grønholt i 1800-tallet og om landbruget fra udskiftningen til i dag. På en af bogens sidste sider fortælles om landsbylaugets tilblivelse i 2010 og dets mangesidede virke, hvor fællesansøgning om fibernet blot er et af de initiativer, laugets har tegnet sig for.

Det kraftige papir og det store format gør det til en nydelse at have den i hånden. Bogens over 120 billeder og kort er i det format en guldgrube at gå på jagt i. Bogen kan købes til den meget rimelige pris: 150 kr. hos Ö-blomst, Grønholtvej 50 i Grønholt. Eller telefonisk ved henvendelse til en af forfattergruppens medlemmer: Erik Johansen (26209650), Jens Grove-Rasmussen (40168261) og Søren Schmidt, 30240442.

Sommer ved Øresund - anno 1916

Denne artikel er fundet i Nationaltidende fra den 10. juli 1916 og er skrevet under mærket Carel. Den kan meget vel være skrevet af den dengang kendte journalist Carl Musmann (1863-1936) som skrev til avisen.

Følger man Strandvejen ved Sletten og opad den høje stigning, Skolebakken, kommer man op til »Højsletten«, hvor indtil for et par år siden kun den gamle skole på bakkens top og måske et par fiskerhuse brød denne del af Strandvejens ensomhed og øde.

Sletten Skole, som har set langt ud over de 100 år og endnu, som en erindring fra Danmarks ulykkestid 1807-14 bærer en vægtig skibskanonkugle i sin østre mur, har i de allersidste dage oplevet en renæssance, idet den nuværende ejer sammen med sin Arkitekt Alf Cock-Clausen har fået alt det ud det, som penge, smag, pietet og kærlighed overfor det overleverede har formået. Efter en fornyelse, hvor intet hensyn til det gamle er glemt, ligger den nu som et troværdigt monument for forbigangne tider og som en prydd for Strandvejen og den betydelige villabebyggelse på højsletten, som navnlig den sidste halve snes år har været vidne til, og som nu kaldes Ny Humlebæk.

*Den gamle skole i Sletten
– nuværende Gl. Strandvej
87 (Fredensborg Kommune,
SAVE-foto fra 2000)*

*Kanonkuglen affyret d. 28. juni 1808 fra et
engelsk krigsskib, som nu sidder indmuret i
husets østvæg (Foto: Heidi Ølgaard 2019)*

Den, der i sin motorbåd, lystyacht eller den robåd, han for 1 kr. i timen har lejet i Humlebæks eller Slettens Havn (priserne for robåde har naturligvis også unders disse højkonjunkturer for skibsfarten nået et hidtil ukendt niveau), følger kysten mellem disse to havne, glæde sig over det skønne syn, som herfra møder hans øje: De høje grønne skrænter med lerlagets gyldne mønstre, den hvide strand med bølgenes rolige slag og havernes grønne, duvende kroner, hvorimellem villaer i alle stilarter hilser og drager med roser og klematis på mur og veranda, får ham til at drømme og længes mod det lykkeland, hvorm enhver af os bærer en forjættelse i hjertet.

Jeg vover at røbe navnene på nogle af de lykkelige, som henlever deres sommerlige tilværelse på denne af skønhed og rigdom smilende kyst, for ved at overgive dem til den almindelige misundelse at skænke en dråbe malurt i deres af glæder al for fulde bæger: Direktør Hansen »Silvan«, bankrevisor Pless-Schmidt, overlæge Hempel højt og malerisk lige nord for »Skolebakken«s smukke strandhave.

Af den atter nord for disse villaer beliggende grund, skrænt og strand, der er underlagt kgl. dansk toldvæsen til brug for strandkontrollørbolig og kystvagt, er skrænt og strand taget i besiddelse af en for et par år siden hjemvendt amerikaner, Bjerre, der for et ikke helt ubetydeligt beløb udlejer adgangen dertil og for et, der er 3 gange så stort, til en række badehuse i søen.

Bjerre Strand 1915 (Foto fra Fredensborg Arkiverne)

Til dette sted kom i sin tid Frederik 7. og Louise Christine lensgrevinde af Danner - født Louise Christine Rasmussen (1815-74) ofte fra Frederiksborg for at bade, og medens grevinden var i vandet, morede kongen sig i ventetiden med at plante en lind på skrænten som han senere, da træet var vokset til, når ventetiden faldt ham lovlig lang, undertiden behandlede således med stok og ridepisk, at blade og spidser fløj livligt rundt i luften og træet fik en kegleform, det i sin alderdom har beholdt.

Strandpartiet har således også historisk interesse, og det synes underligt, at det af de rette myndigheder kan være overgivet enkeltmand til uindskrænket rådighed og indtægt.

Nord for dette sted vokser grosserer Hans Tegner (1878-1948) statelige og ejendommelige villa »Puggaard« op af terrænet, nylig restaureret og udvidet og forsynet med en højhvælvet automobilgarage, bag hvilken kontorchef Erlitz smukke lille villa undselig gemmer sig.

Herfra og helt ned til Brun'ernes kønne gamle landsted »Louisiana«, solgt af frk. I. Bruun i 1908 der nu beboes af grosserer W.S. Dahl (1868-1917), danner Ny Humlebæk en ubrudt række af smukke pragtfulde villae på begge sider af den blomstrende hække eller kostbare smedejernsgitre hegnede Strandvej.

Louisiana (Postkort fra omkr. 1920)

På villa »Stausbo« bor Humlebæks velgører, den altid i godgørenhed utrættelige Cornelius Stau (1845-1926). Ikke langt derfra rager et stort palæes brækkede, glaserede tag op over træerne; det er Hvilehjemmet, hvor ubemidlede kvinder for moderat og nedsat betaling kan finde et gæstfrit sommerhjem for nogle uger. På villa »Tiro« bor endvidere fabrikant H.G.M. Hansen, på »Sundbo« grosserer Bernhard Kjær på villa »Pam«, hvis indigo blå døre, tag og blomsterrabatter tiltrækker sig alles opmærksomhed, direktør Aage Bramsen (1855-1921), på »Humlen« driftsbestyrer Pfeill på »Højklint« grosserer Skovgaard på »Udkig« direktør Ludvig Olsen.

Her bor også pianofabrikant Herm. Petersen på det nyligt opførte »Lille Krogerup«, hvis nærmeste nabo mod nord er den også meget smukke villa »Havgild«, hvor etatsråd J.G. Rohde (1849-1921) har sit sommersæde.

Cyklister på Kystvej med Ll. Krogerup for enden af vejen (Postkort fra omkr. 1905)

Bestyrelsen for Fredensborg - Humlebæk Lokalhistoriske Forening 2019/20

Formand:

Peter Heiberg, Nørredamsvej 3, 3480 Fredensborg
Tlf. 50 62 19 47 mail: formand@lokalhistoriskforening.dk

Næstformand:

Bent Skov Larsen, Bogårdsvej 309, 3050 Humlebæk
Tlf. 49 19 11 47 - mail: bent.sl@mail.tele.dk

Kasserer:

Poul Christensen, Sørupvej 60, 3480 Fredensborg
Tlf.: 51 37 42 47 - mail: info@lokalhistoriskforening.dk

Sekretær:

Erik Vestergaard Thomsen, Violvej 28, 3050 Humlebæk
Tlf. 49 19 04 09 - mail: evt@privat.dk

Bestyrelsesmedlemmer:

Annette Engelstoft, Vænget 9, 3050 Humlebæk
Tlf.: 40 74 35 12 - mail: annette.engelstoft@gmail.com
Heidi Ølgaard, Gammel Torpenvej 15, 3050 Humlebæk
Tlf. 49 19 23 46 - mail: heidi.olgaard@gmail.com
Karen Lisbeth Poulsen, Langerødvej 33, 3480 Fredensborg
Tlf.: 49 19 42 29 - mail: karenlisbethpoulsen@gmail.com

Suppleanter:

Else Mariager, Slotsvænget 15, 3480 Fredensborg
Tlf.: 50 70 90 47 - mail: else@bitco.dk
Jeppe Tom-Petersen, Gl. Strandvej 6, 3050 Humlebæk
Tlf. 20726130 - mail: jeppe.tom-petersen@mail.dk